

Polska Agencja
Inwestycji i Handlu
Grupa PFR

Raport Sektorowy
**Sektor spożywczy
w Bułgarii**

**SEKTOR SPOŻYWCZY
W BUŁGARII**

© PAIH S.A.

Niniejsza publikacja ma charakter informacyjny.
Została opracowana na podstawie informacji uznanych za wiarygodne
i nie stanowi wykładni ani opinii prawnej.

PAIH S.A. nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania
zamieszczonych w niniejszej publikacji informacji oraz za możliwe
konsekwencje jakichkolwiek działań podjętych w oparciu o te informacje.

Wydawca: Polska Agencja Inwestycji i Handlu S.A.

Warszawa, październik 2018 r.

Spis treści

1.	Charakterystyka branży spożywczej Bułgarii.	5
2.	Eksport / Import	8
3.	Predsiębiorstwa i rynek pracy.	13
4.	Inwestycje zagraniczne.	17
5.	Perspektywy sektora.	19
6.	Uwarunkowania formalno–prawne wejścia na rynek	20
7.	Aktualne formy pomocy publicznej	21
8.	Wnioski.	22
9.	Główne instytucje i organizacje branżowe.	23

1. Charakterystyka branży spożywczej Bułgarii

Przetwórstwo spożywcze jest tradycyjnym przemysłem o bardzo dużym znaczeniu dla gospodarki Bułgarii określonym przez udział w wartości produkcji przemysłowej, handlu zagranicznym i zatrudnieniu, a także jego współzależności z innymi kluczowymi branżami w kraju - rolnictwem, budową maszyn, turystyką, transportem i logistyką.

Produkty żywnościowe (w tym napoje i tytoń) niezmiennie przekraczają 1/5 obrotów w przemyśle przetwórczym w ostatnich latach. Z wyjątkiem 2009 i 2014 r. produkcja artykułów spożywczych stale rosła i osiągnęła 5,7 mld EUR w 2016 r., tj. 20,2% całkowitej produkcji przemysłu przetwórczego w Bułgarii. Wartość dodana branży przekroczyła 1 miliard EUR w 2015 r. W 2016 r. wartość inwestycji brutto w branży wyniosła 326 mln EUR, co stanowiło 18,2% udziału w przemyśle przetwórczym.

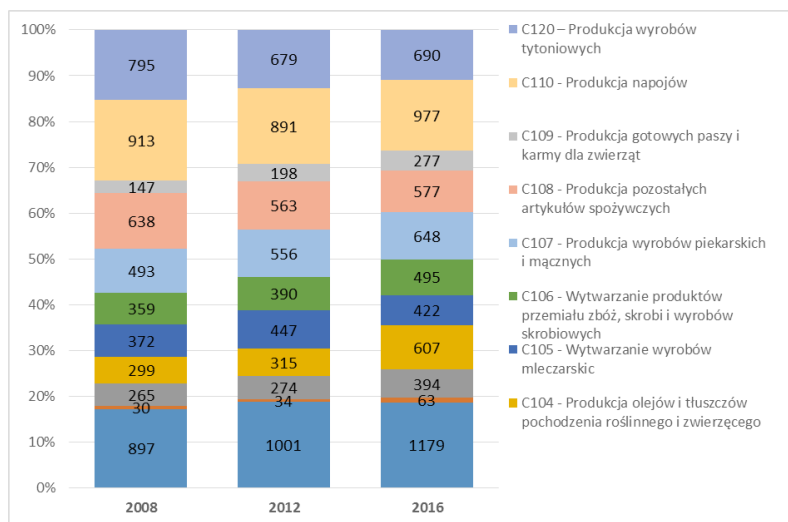
Tablica 1 Główne wskaźniki bułgarskiego przemysłu spożywczego (NACE rev.2 kody C10, C11, C12)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Obroty (w mln EUR)	5 209	4 939	5 080	5 311	5 348	5 755	5 764	6 077	6 328
Udział w przemyśle (%)	20.3	25.0	23.0	20.9	20.2	21.1	20.6	20.9	21.5
Production (w mln EUR)	4 821	4 568	4 666	4 832	5 055	5 340	5 300	5 549	5 706
Udział w przemyśle (%)	19.7	24.0	22.0	19.7	19.8	20.4	19.8	20.0	20.2
Wartość dodana (w mln EUR)	862	824	924	890	949	937	972	1 059	..
Udział w przemyśle (%)	20.2	21.2	22.4	19.2	20.3	19.6	18.3	17.0	..
Inwestycje brutto w dobra materialne (w mln EUR)	471	329	283	296	288	327	350	347	326
Udział w przemyśle (%)	19.3	21.5	25.1	23.3	17.4	15.5	16.4	16.4	18.2

Źródło: Eurostat, Strukturalne statystyki biznesowe, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/data/baza>, dostęp 01.07.2018

W 2016 r. obroty przemysłu spożywczego przekroczyły 6,3 mld EUR, co oznacza wzrost o 40% w stosunku do 2008 r. Największy udział w obrocie przemysłu spożywczego zajmuje C101- Przetwórstwo i konserwowanie mięsa oraz produkcja wyrobów mięsnych - 18,6% w 2016 r. Obroty przetwórstwa mięsnego wzrosły o ponad 31% w latach 2008-2016, osiągając wartość prawie 1,2 mld EUR. Lokalni producenci stosują unikalne przepisy na salami, płaską kiełbasę (sudzhuk) i inne produkty mięsne. Obecnie kraj posiada chronione oznaczenie geograficzne dla 6 autentycznych produktów mięsnych.

Wykres 1 Struktura obrotów w branży spożywczej w Bułgarii (2008, 2012 i 2016, w mln EUR)

Źródło: Eurostat, Strukturalne statystyki biznesowe, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/data/baza>, dostęp 01.07.2018

Produkcja napojów (C110) ma drugi co do wielkości udział w obrotach branży przetwórstwa spożywczego - 15,4% w 2016 roku. Kolejne miejsce zajmuje C107 - Produkcja wyrobów piekarskich i mącznych z udziałem 10,2%. Podczas gdy C102 - Przetwarzanie i konserwowanie ryb, skorupiaków i mięczaków ma tylko 1% udziału w obrotach produktami spożywczymi, jest to najbardziej dynamiczna grupa produktów spożywczych z prawie 112% wzrostem obrotów w 2016 r. w porównaniu z rokiem 2008.

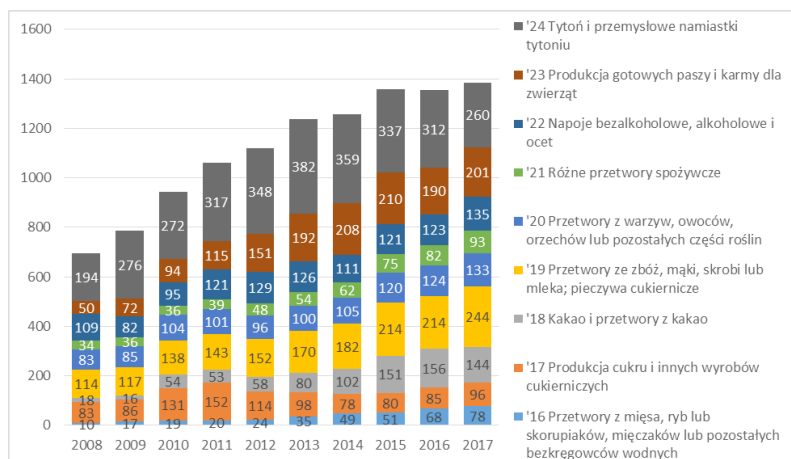
Jedynymi grupami produktów przemysłu spożywczego, które odnotowały spadek obrotów w 2016 r. w porównaniu z 2008 r. to: C120 - Produkcja wyrobów tytoniowych (-13.3%) i C108 - Produkcja pozostałych artykułów spożywczych (-9.6%) - produkcja cukru, kakao, czekolady i wyrobów cukierniczych, kawy i herbaty, przypraw, dań wstępnie przygotowanych i dań gotowy. Jest to w dużej mierze spowodowane rosnącą tendencją konsumentów do dbałości o zdrowie (poszukanie produktów bez cukru i bez konserwantów).

W ciągu ostatniego dziesięciolecia bułgarski przemysł spożywczy rozwijał się, wykorzystując swoje krajowe przewagi konkurencyjne, takie jak łatwy dostęp do surowców i niskie koszty pracy. W kraju jest wystarczająca liczba wykwalifikowanych techników i biotechnologów. Trzy wyższe uczelnie zlokalizowane w drugim co do wielkości mieście Płowdiw kształcą kadry dla przemysłu spożywczego. Uniwersytet Technologii Żywności kształci około 2 000 studentów na wydziałach technologii, inżynierii, ekonomii. Wyższa Szkoła Rolnicza w Płowdiw kształci specjalistów w zakresie technologii rolniczej (rolnictwo), technologii w ogrodnictwie i produkcji wina, turystyki alternatywnej, ekonomiki rolnej. Akademia Rolnicza w Płowdiwie ma Wydział agronomii, uprawy winorośli i ogrodnictwa i kształci ponad 2 500 studentów.

2. Eksport / Import

Wykres 2 Eksport produktów spożywczych z Bułgarii (2008-2017, w mln euro)

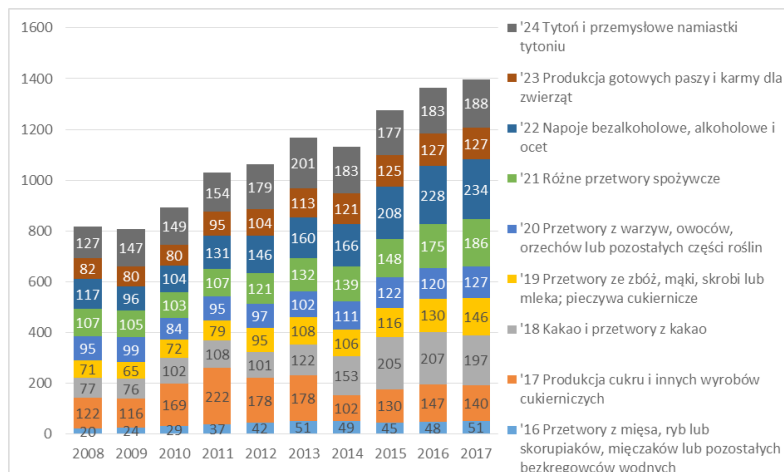
Źródło: International Trade Center (ITC), Market Analysis Tools, Trade Statistics, <http://www.intracen.org/itc/market-info-tools/trade-statistics/>, dostęp 06.07.2018

W ciągu ostatnich 10 lat bułgarski eksport produktów żywnościowych stale wzrastał, osiągając 1,38 mld EUR w 2017 r., co stanowi dwukrotny wzrost w porównaniu z rokiem 2008. Wzrost eksportu żywności nie został przerwany nawet podczas kryzysu. W 2008 r. produkty żywnościowe stanowiły 4,6% bułgarskiego eksportu ogółem, a 10 lat później zwiększyły swój udział o 0,6 punktu procentowego do 5,2%.

Eksport produktów spożywczych jest stosunkowo dobrze zdywersyfikowany. W 2017 r. około 19% jej wartości pochodziło z tytoniu i wyrobów tytoniowych, kolejne 17,6% z produktów przemiału zbóż, skrobi i wyrobów skrobiowych lub mleka, 14,5% z produkcji gotowych paszy i karmy dla zwierząt, 10,4% z preparatów kakaowych, 9,7% z napojów i napojów

spirytusowych, 9,6% z preparatów konserwowanych octem, owoców, orzechów. Wszystkie kategorie żywności wykazywały wzrost swojego eksportu, ale najbardziej intensywny w latach 2008-2017 był wzrost wyrobów kakaowych (7,9 razy) i przetworów z mięsa lub ryb (7,6 raza).

Wykres 3 Import produktów spożywczych do Bułgarii, (2008-2017, w mln euro)

Źródło: International Trade Center (ITC), Market Analysis Tools, Trade Statistics, <http://www.intracen.org/itc/market-info-tools/trade-statistics/>, dostęp 06.07.2018

Z wyjątkiem lat 2009 i 2014 import produktów spożywczych do Bułgarii stale wzrastał. W 2017 r. osiągnął prawie 1,4 mld EUR. Poza 2008 r., kiedy import był o 15% wyższy niż eksport i w 2014 r., kiedy eksport przewyższył import o 11%, handel zagraniczny Bułgarii produktami spożywczymi jest w dużej mierze zrównoważony w ciągu ostatnich 10 lat. Wszystkie kategorie produktów żywnościowych odnotowały znaczący wzrost importu w ostatnich latach w porównaniu z 2008 r. Najbardziej dynamicznie rosły przetwory z mięsa lub ryb (HS 16) ze wzrostem o 160%, kakao i przetwory kakao (HS 18), które wzrosły o 155% w latach 2008-2017 i przetworów ze zbóż, mąki, skrobi (HS 19) oraz napojów i napojów spirytusowych (HS 22), które odnotowały dwukrotny wzrost. Najniższy jest wzrost przywozu cukrów i wyrobów cukierniczych (HS 17) - zaledwie 15%.

Największe rynki eksportowe dla bułgarskich produktów żywnościowych to sąsiednie kraje - Rumunia, Grecja, Turcja. Polska znajduje się wśród 3 najlepszych miejsc eksportowych dla 2 grup produktów spożywczych - preparatów kakaowych i kakaowych (HS 18) oraz napojów, wyrobów spirytusowych i octu (HS 22), z odpowiednio 13,5% i 11,6% udziałem w bułgarskim eksporcie tych towarów.

Tablica 2 5 największych rynków eksportowych produktów spożywczych dostarczanych przez Bułgarię w 2017 wg grup HS i pozycja Polski (w % bułgarskiego eksportu żywności ogółem)

HS 16	HS 17	HS 18	HS 19	HS 20	HS 21	HS 22	HS 23	HS 24
1. Szwecja (30.2%)	Grecja (30.1%)	Turcja (16.1%)	Grecja (14.8%)	Niemcy (27%)	Rumunia (16.4%)	Rumunia (20.9%)	Turcja (21.7%)	ZEA (37.2%)
2. Rumunia (11.0%)	Rumunia (26.2%)	Rumunia (15%)	Rumunia (11.3%)	Rumunia (18.1%)	Grecja (13%)	Grecja (14.9%)	Grecja (12.8%)	Belgia (9.8%)
3. Francja (10.4%)	Niemcy (7.6%)	Polska (13.5%)	Niemcy (8.1%)	Grecja (12.6%)	Turcja (11.9%)	Polska (11.6%)	Niemcy (8.7%)	Grecja (6.6%)
4. Korea (7.7%)	Serbia (5.6%)	Grecja (7.6%)	Wielka Brytania (5.9%)	Włochy (5.8%)	Serbia (6.7%)	Turcja (7.1%)	Holandia (8.6%)	USA (6.5%)
5. Grecja (7.2%)	Wielka Brytania (3.3%)	Chorwacja (4.5%)	Holandia (5.5%)	USA (4.9%)	Hong Kong (4.4%)	Włochy (5.5%)	Rumunia (7.8%)	Rosja (4.1%)
27. Polska (0%)	7. Polska (2.7%)	3. Polska (13.5%)	7. Polska (4.4%)	6. Polska (2.9%)	20. Polska (1.1%)	3. Polska (11.6%)	7. Polska (4.5%)	30. Polska (0.5%)

Źródło: International Trade Center (ITC), Market Analysis Tools, Trade Statistics, <http://www.intracem.org/itc/market-info-tools/trade-statistics/>, dostępy 06.07.2018

Wiodącymi importerami żywności z Bułgarii są Niemcy, Rumunia, Grecja. Polska należy do największych dostawców żywności na rynek bułgarski w 6 spośród 9 kategorii żywności HS - HS 16 (11,4% importu), HS 18 (5,4%), HS 19 (12,5%), HS 20 (8,8%), HS 21 (10%) i HS 24 (13,3%).

Tablica 3 5 największych rynków bułgarskiego importu w 2017 wg grup HS i pozycja Polski, (% of Bulgaria's imports of machinery)

HS 16	HS 17	HS 18	HS 19	HS 20	HS 21	HS 22	HS 23	HS 24
1. Niemcy (30.0%)	Rumunia (17.4%)	Niemcy (27.8%)	Rumunia (21.4%)	Grecja (20.8%)	Niemcy (14.6%)	Holandia (11.3%)	Rumunia (36.0%)	Grecja (35.2%)
2. Polska (11.4%)	Grecja (13.3%)	Holandia (15%)	Niemcy (13.4%)	Rumunia (12.4%)	Węgry (10.3%)	Rumunia (9.6%)	Niemcy (9.1%)	Polska (13.3%)
3. Włochy (10.0%)	Tajlandia (11.0%)	Rumunia (12.2%)	Polska (12.5%)	Turcja (9.2%)	Polska (10.0%)	Wielka Brytania (9.4%)	Węgry (7.4%)	Macedonia (9.5%)
4. Hiszpania (7.5%)	Chorwacja (8.1%)	Ghana (8.8%)	Grecja (9.6%)	Polska (8.8%)	Włochy (7.6%)	Serbia (7.9%)	China (6.5%)	Rumunia (7.9%)
5. Rumunia (5.9%)	Serbia (7.0%)	Polska (5.4%)	Czech rep. (6.6%)	Niemcy (8.0%)	Wielka Brytania (6.2%)	Włochy (7.4%)	Grecja (5.6%)	Niemcy (6.3%)
2. Polska (11.4%)	8. Polska (4.1%)	5. Polska (5.4%)	3. Polska (12.5%)	4. Polska (8.8%)	3. Polska (10.0%)	12. Polska (4.2%)	7. Polska (4.9%)	2. Polska (13.3%)

Source: International Trade Center (ITC), Market Analysis Tools, Trade Statistics, <http://www.intracen.org/itc/market-info-tools/trade-statistics/>, dostęp 06.07.2018

Tablica 4 pokazuje bułgarskie produkty żywnościowe o najwyższej konkurencyjności na rynku światowym w 2017 r. w oparciu o specjalizację eksportową wg wskaźnika względnej przewagi konkurencyjnej (RCA). Są wśród nich HS 2306 Makuchy i inne składniki stałe, inne ..., HS 2206 Pozostałe napoje fermentowane (na przykład cydr, perry i miód pitny); mieszanki napojów fermentowanych i napojów bezalkoholowych, HS 1806 Czekolada i pozostałe przetwory spożywcze zawierające kako, HS 1803 Pasta kakaowa, nawet odtłuszczona, HS 1605 Skorupiaki, mięczaki i pozostałe bezkręgowce wodne, przetworzone lub zakonserwowane i HS 1601 Kiełbasy i podobne wyroby z mięsa, podrobów lub krwi; przetwory żywnościowe na bazie tych wyrobów, które zmieniły swoją sytuację komparatywną ze względnie niekorzystnej na względną przewagę komparatywną w ostatnich latach.

Tablica 4 Bułgarskie produkty żywnościowe o najwyższej konkurencyjności na rynku światowym w 2017 (Wskaźnik względnej przewagi komparatywnej – RCA)¹, 2008, 2013 i 2017)

kod HS	2008	2013	2017
,2306 Makuchy i inne pozostałości stałe, nawet mielone lub w postaci granulek, pozostałe z ekstrakcji tłuszczów lub olejów roślinnych, inne ...	0.5	5.0	8.0
,1702 Pozostałe cukry, włącznie z chemicznie czystymi: laktozą, maltozą, glukozą i fruktozą, w postaci stałej;..	6.4	7.7	6.0
,2303 Pozostałości z produkcji skrobi i podobne pozostałości, wysłodki buraczane, wyczożyny z trzciny cukrowej i pozostałe odpady z produkcji cukru.	2.9	4.4	5.0
,2302 Otręby, śruta i inne pozostałości odsiewu, przemiału lub innej obróbki zbóż i roślin strączkowych, nawet granulowane...	4.2	7.3	4.4
,1905 Chleb, bułki, pieczywo cukiernicze, ciasta i ciastka, herbatniki i pozostałe wyroby piekarnicze, nawet zawierające kakao; opłatki sakralne,...	5.1	4.2	4.3
,2206 Cydr, perry i miód pitny; mieszanki napojów fermentowanych oraz mieszanki napojów fermentowanych i napojów bezalkoholowych,...	0.5	3.2	4.1
,2402 Cygara, nawet z obciętymi końcami, cygaretki i papierosy, z tytoniu lub zamiastek tytoniu	1.9	6.2	3.4
,2008 Owoce, orzechy i pozostałe jadalne części roślin, inaczej przetworzone lub zakonserwowane, nawet zawierające dodatek cukru lub innej substancji słodzącej...	2.8	3.2	3.1
,1806 Czekolada i pozostałe przetwory spożywcze zawierające kakao	0.9	2.2	2.9
,1803 Pasta kakaowa, nawet odtłuszczona	0.0	1.4	2.9
,2207 Alkohol etylowy nieskażony o objętościowej mocy alkoholu 80 % obj. lub większej; alkohol etylowy i pozostałe wyroby alkoholowe, o dowolnej mocy, skażone..	0.5	2.2	2.8
,2001 Warzywa, owoce, orzechy i pozostałe jadalne części roślin, przetworzone lub zakonserwowane octem lub kwasem octowym ...	4.9	2.5	2.6
,1605 Skorupiaki, mięczaki i pozostałe bezkręgowce wodne, przetworzone lub zakonserwowane	0.2	0.5	2.3
,1601 Kielbasy i podobne wyroby z mięsa, podrobów lub krwi; przetwory żywnościowe na bazie tych wyrobów	0.7	1.3	2.2
,2005 Pozostałe warzywa przetworzone lub zakonserwowane inaczej niż octem lub kwasem octowym, niezamrożone,...	3.7	2.3	2.0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych ICT

¹Wskaźnik RCA reprezentuje stosunek udziału eksportu wyrobów spożywczych do całkowitego bułgarskiego eksportu podzielony na odpowiedni udział dla świata. Wartości wyższe od 1 wskazują, że kraj jest wyspecjalizowany bardziej niż przeciętnie na świecie w analizowanej branży, a zatem ma w nim przewagę konkurencyjną.

3. Przedsiębiorstwa i rynek pracy

Przystąpienie Bułgarii do UE w 2007 roku wprowadziło branżę przetworzenia żywności w całkowicie nowe środowisko. Bułgarskie firmy stanęły przed wyzwaniem związanym zarówno z surowszymi przepisami dotyczącymi bezpieczeństwa żywności, jak i swoim brakiem konkurencyjności na jednolitym rynku europejskim. Wiele z nich nie potrafiło poradzić sobie z nową sytuacją i musiały zlikwidować swoją działalność. Wygrały te firmy, które zainwestowały w nowoczesne technologie i marketing, znajdując nowe, lukratywne możliwości na rynku europejskim i krajów trzecich. Pojawiły się nowe, wykorzystujące istniejące przewagi konkurencyjne Bułgarii w tym sektorze. Wsparcie publiczne odegrało także rolę w zwiększaniu zainteresowania przetwórstwem żywności wśród przedsiębiorców. Bułgarski Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) zapewnia dotacje na modernizację i intensyfikację istniejących przedsiębiorstw lub tworzenie nowych (w tym rolników, którzy chcą zakończyć łańcuchy produkcyjne). Coraz więcej rolników udało się skłonić do założenia własnych zakładów przetwórczych, a niektóre z nich sprzedają produkcję bezpośrednio konsumentom, zwiększając tym samym swoją wartość dodaną. Stąd od 2008 r. zauważalna jest stała tendencja zwiększania liczby przedsiębiorstw działających w bułgarskim przemyśle spożywczym. 5 101 przedsiębiorstw działało w 2008 r., a w 2016 r. ich liczba wynosi już 6 309. Jedynym podsektorem, który doświadczył konsolidacji, jest produkcja wyrobów tytoniowych (30 przedsiębiorstw działało w 2008 r. i zaledwie 14 w 2016 r.).

Tablica 5 Licza przedsiębiorstw funkcjonujących w bułgarskiej branży spożywczej (2008-2016)

NACE_R2/Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Branża spożywcza	5 101	5 445	5 522	5 613	5 685	5 852	5 981	6 199	6 309
C10 - Produkcja artykułów spożywczych s	4 421	4 684	4 714	4 816	4 840	4 958	5 094	5 285	5 383

C11 - Produkcja napojów	650	735	781	776	826	876	869	897	912
C12 - Produkcja wyrobów tytoniowych	30	26	27	21	19	18	18	17	14

Źródło: Eurostat, **Strukturalne statystyki biznesowe**, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/data/baza>, dostęp 06.07.2018

Lista największych producentów w bułgarskim przemyśle spożywczym jest zdominowana przez korporacje transnarodowe, takie jak Coca-Cola, Nestle, Heineken (Zagorka AD), Molson Coors (Kamenitza AD), Carlsberg. Trzy z 15 największych przedsiębiorstw według dochodów produkują piwo, kolejne trzy produkują wyroby tytoniowe, a dwie (w tym najlepsza marka Oliva AD) produkują olej słonecznikowy.

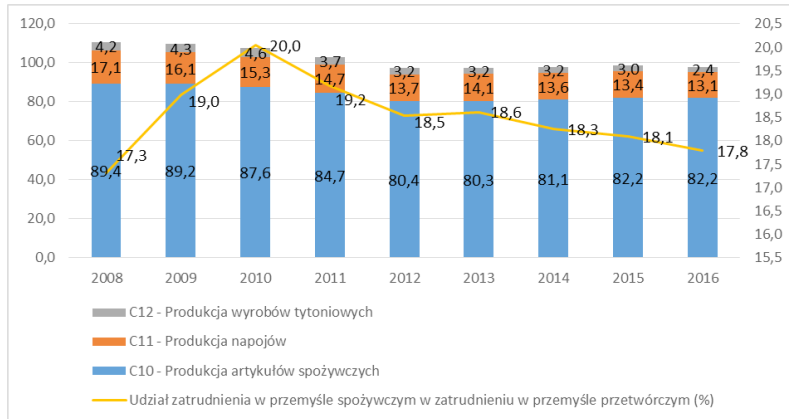
Tablica 6 15 największych producentów żywności w Bułgarii wg ich obrotów w 2016

Przedsiębiorstwo	Siedziba	Obroty ('000 BGN)	Liczba pracowników	Dział
Oliva AD	Knezha, Pleven region	563 504	342	C104
Amylum EAD	Razgrad	507 267	271	C106
Coca-Cola Hellenik Bottling Company Bulgaria AD	Sofia	358 615	989	C110
Nestle Bulgaria AD	Sofia	340 146	1 435	C108
Blagoevgrad-BT AD	Blagoevgrad	333 596	591	C120
Pilko EOOD	Razgrad	232 999	890	C101
Chipita Bulgaria AD	Kazichene, Sofia region	185 837	849	C107
Zagorka AD	Stara Zagora	164 391	484	C110
Kamenitza AD	Plovdiv	155 313	701	C110
Sokotab EOOD	Radinovo, Plovdiv region	147 508	589	C120
Mesokombinat - Lovech AD	Lovech	139 184	667	C101
VP Brands International AD	Plovdiv	138 465	837	C110
Carlsberg Bulgaria AD	Sofia	131 348	492	C110
Rosa AD	Popovo, Targovishte region	110 055	244	C104
KT International EAD	Plovdiv	93 049	460	C120

Źródło: baza Kapi, <https://www.capital.bg/kpro/#kapiForm>, dostęp 06.07.2018

Podczas gdy liczba producentów żywności rośnie w ostatnich latach, następuje spadek liczby osób zatrudnionych, co jest efektem nowych technologii i praktyk organizacyjnych, które zmniejszają zależność od siły roboczej. Niezależnie od tego zjawiska branża spożywcza wciąż tworzy około 18% miejsc pracy w przemyśle.

Wykres 3 Liczba zatrudnionych w bułgarskim przemyśle spożywczym (w tys. 2008-2016)

Źródło: Eurostat, Strukturalne statystyki biznesowe, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/data/baza>, dostęp 06.07.2018

Tablica 7 Wydatki osobowe i wydajność w bułgarskim przemyśle spożywczym w roku 2012 i 2015

Wskaźnik/NACE kod/Rok		C10		C11		C12	
		2012	2015	2012	2015	2012	2015
Aktualna wydajność pracy (w tys. EUR)	BG	8.0	9.5	14.3	14.5	32.9	28.4
	EU	42	46	175	177
Średnie koszty pracownicze (w tys. EUR)	BG	4.1	4.7	6.3	7.7	12.6	11.6
	EU	27.0	29.3	40.0	..	52.1	53.3
Płacowa wydajność pracy (%)	BG	195	203	227	188	260	244
	EU	154	158	220	..	337	332

Źródło: Eurostat, Strukturalne statystyki biznesowe, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/data/baza>, dostęp 06.07.2018

Wydatki osobowe w bułgarskim przemyśle spożywczym mają tendencję do stałego wzrostu a średni koszt na pracownika podwoił się od 2007. Jed-

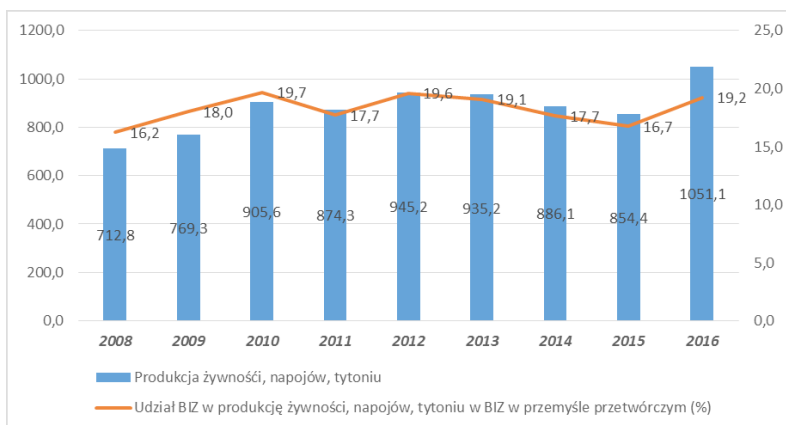
nak w porównaniu ze średnim poziomem UE pozostają one kilka razy niższe. W 2015 r. płacowa wydajność pracy w przemyśle spożywczym (C10) była w Bułgarii o 65 punktów procentowych wyższa niż w UE-28.

4. Inwestycje zagraniczne

Bułgarski przemysł spożywczy jest bardzo atrakcyjny dla zagranicznych inwestorów. Do końca 2016 r. udało się uzyskać ponad 1 mld euro bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Stanowi to ponad 19% bezpośrednich inwestycji zagranicznych w bułgarskim sektorze produkcyjnym.

Wykres 4 Napływ BIZ w bułgarskim przemyśle spożywczym (2008-2016, w mln EUR)

Źródło: National Statistical Institute of Bulgaria (NSI), Infostat, https://infostat.nsi.bg/infostat/pages/module.jsf?x_2=12&lang=en, dostęp 06.06.2018

Pomyślne przykłady inwestorów zagranicznych działających w Bułgarii to między innymi takie firmy jak Nestle, Amylum, Edoardo Miroglio, Danone.

W 1994 roku firma NESTLÉ kupiła największego producenta czekolady i słodczy w Sofii. Z biegiem lat firma zainwestowała około 90 milionów EUR w środki trwałe i programy szkoleniowe dla swoich pracowników. Gama produktów Nestle-Bulgaria obejmuje: żywność dla niemowląt,

produkty kulinarne, czekoladę, desery, ciastka czekoladowe i ciastkarskie, produkty mleczne, zboża, karmę dla zwierząt domowych etc.

Amylum wszedł na rynek bułgarski w 1993 roku. W swojej fabryce w Razgradzie firma osiągając drugie najwyższe przychody w przemyśle spożywczym produkuje szeroką gamę skrobi, syropów glukozowych, krystalicznej i płynnej dekstrozy, syropów kukurydzianych o wysokiej zawartości fruktozy (HFCS) i maltodekstryn.

Winiarnia Edoardo Miroglio została założona w 2002 roku w Elenovo (gmina Nova Zagora). Około 22 miliony euro zainwestowano w piwniczkę produkującą wysokiej jakości czerwone i białe wina z serii butików.

Największy producent jogurtów na świecie założył w 1995 roku swoją filię Danone Serdika w Sofii. Od tego czasu jest liderem na bułgarskim rynku świeżych produktów mlecznych.

5. Perspektywy sektora

Przemysł spożywczy stanowił branżę najmniej dotkniętą przez kryzys gospodarczy w 2009 r. W ostatnich latach odnotowano tendencję wzrostową, a perspektywy na nadchodzące są bardzo obiecujące. Oczekiwania te opierają się na dużych inwestycjach i poprawie technologicznej w branży, udzieleniu wsparcia publicznego, intensyfikacji eksportu, stopniowo rosnących dochodach ludności i dynamicznym rozwoju hoteli i branży gastronomicznej.

Jeśli chodzi o perspektywy rozwoju popytu wewnętrznego to istnieją dwa przeciwstawne trendy. Bułgarski dochód w gospodarstwie domowym jest nadal najniższy w UE, a bułgarskie rodziny nadal wydają najwięcej na żywność. W związku z tym popyt na żywność jest wyjątkowo wrażliwy na ceny, a konkurencja cenowa pomiędzy producentami jest bardzo intensywna. Tak więc znaczna część masowej produkcji opiera się na przestarzałych technologiach, surowcach o niższej jakości, a czasami tańszych substytutach i suplementach. Jednocześnie, mimo niskiego poziomu dochodów, w ostatnich latach powoli wzrastają. W połączeniu z dynamicznie rozwijającym się przemysłem turystycznym i rosnącą świadomością pro-zdrowotną konsumentów, istnieje tendencja do tworzenia i rozwoju najwyższej jakości niszy żywnościowej (w tym rosnącego popytu na świeżą i ekologiczną żywność), głównie w dużych miastach i kurortach. Wykorzystanie tego trendu wymaga wykorzystania nowoczesnych technologii i praktyk na każdym etapie produkcji, oryginalnych receptur, minimalnych ilości suplementów i substytutów, doskonałego marketingu itp.

Bułgarscy konsumenci coraz częściej zaczynają czytać etykiety żywności i coraz częściej szukają maksymalnych korzyści zdrowotnych (obecność antyoksydantów, witamin itp.) oraz minimalnych składników nienaturalnych i potencjalnie szkodliwych.

6. Uwarunkowania formalno-prawne wejścia na rynek

Bułgaria jest członkiem Unii Europejskiej od 1 stycznia 2017 r., a tym samym stanowi integralną część jednolitego rynku europejskiego, na którym zapewniony jest swobodny przepływ towarów, usług, kapitału i pracy między wszystkimi krajami uczestniczącymi. Oznacza to, że polscy eksporterzy i inwestorzy nie stoją przed żadnymi barierami handlowymi i inwestycyjnymi w Bułgarii.

7. Aktualne formy pomocy publicznej

Branża spożywcza jest uznawana przez bułgarskie instytucje za branżę priorytetową. Jest ona wspierana przez Bułgarską Agencję Inwestycji jako branża o dużym potencjale przyciągania bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Bułgarska Agencja ds. Promocji Małych i Średnich Przedsiębiorstw opracowała strategię eksportową dotyczącą produkcji artykułów spożywczych. W „Strategii innowacji na rzecz inteligentnych specjalizacji Republiki Bułgarii 2014-2020” wskazano przemysł spożywczy w dziedzinie technologii „Przemysł na rzecz zdrowego życia i biotechnologii” jako potencjalną sferę intensywnego rozwoju innowacji (specjalizacja).

Program „Rozwój obszarów wiejskich 2014-2020” finansowany przez UE ma budżet w wysokości 2,9 mld EUR. W ramach pierwszego celu, jakim jest poprawa konkurencyjności i zrównoważony rozwój sektorów rolno-spożywczych i leśnych kraju, oczekuje się, że około 3 500 gospodarstw rolnych i około 120 przedsiębiorstw działających w sektorze leśnym otrzyma wsparcie inwestycyjne w latach 2014-2020. 841 mln EUR przeznaczono na działanie 4: Inwestycje w aktywa materialne, które zapewniają dotacje dla przedsiębiorstw na modernizację technologiczną.

8. Wnioski

Przetwórstwo spożywcze jest jedną z kluczowych gałęzi przemysłu przetwórczego w Bułgarii, która zwiększyła swoją konkurencyjność po przystąpieniu tego kraju do UE. Stanowi około 1/5 produkcji przemysłowej i ponad 5% wszystkich krajowych eksporterów. W przemyśle pracuje 6 300 przedsiębiorstw zapewniając miejsca pracy dla prawie 100 000 osób. Branża spożywcza ma dobre perspektywy na przyszłość, zważywszy na korzystny klimat, nieskażoną naturę i dobrą jakość surowców a także wykwalifikowaną siłę roboczą i determinację rządową wspierania branży.

9. Główne instytucje i organizacje branżowe

 <p>ХРАНИ НАПИТКИ БЪЛГАРИЯ FOOD DRINK BULGARIA</p>	<p>Food Drink Bulgaria Żywność Napoje Bułgaria Lulyakova gradina 23A, bl 56 1113 Sofia tel. +359 889 202265 e-mail: iana.ivanova@fooddrink.bg</p>
	<p>Association of Meat Processors in Bulgaria (AMB) Stowarzyszenie Producentów Wyrobów Mię- snych Bułarii Shipchenski prohod bl. 240, Sofia 1111 tel. +3592 971 26 71 e-mail: office@amb-bg.com</p>
	<p>Bulgarian Association of Dairy Producers Bułgarskie Stowarzyszenie Producentów Wyro- bów Mlecznych Sofia 1612, "Lagera", bl. 44, ent. A +359 2 952 32 65 bam@milkgb.org</p>
 <p>СМОЗ НА ПРЕРАБОТАЕМЕТЕ НА ПЛОДОВЕ И ЗЕЛЕНУЩИ</p>	<p>Union of Processors of Fruits and Vegetables Związek Przetwórców Warzyw i Owoców Sofia, 108 GS Rakovski street +359 2 987 47 43 office@org-bg.net</p>
<p>Branch Chamber Of Industrial Bread Producers and Confectioner in Bulgaria</p> 	<p>Branch Chamber Of Industrial Bread Producers and Confectioner in Bulgaria Branżowa Izba Producentów Przemysłowych Pieczywa i Wyrobów Cukierniczych w Bułgarii 1000 Sofia, Bacho Kiro 5 Str., ap. 25 tel. (+359) 889 49 40 40 email: bread_industrial@abv.bg</p>
 <p>Union of sugar and sugar products producers.</p>	<p>Union of Sugar and Sugar Products Producers Związek Producentów Cukru i Produktów Cu- krowych 1000 Sofia str. Denkoglu No: 34 e-mail: ritamfaradei2@abv.bg</p>

	<p>National Vine and Wine Chamber Krajowa Izba Wina 1000 Sofia, 10 Lege Str., fl. 5 Tel. +359 2 988 47 97 e-mail: office@bulgarianwines.org</p>
	<p>Bulgarian Soft Drinks Association Bułgarskie Stowarzyszenie Producentów Napojów Bezalkoholowych 82B "Tzar Simeon" Str., 1202 Sofia, Bulgaria +359 2 983 24 22; +359 2 983 26 87 bsda@techno-link.com</p>
	<p>INTERFOOD & DRINK – Food Industry Przemysł Spożywczy THE WORLD OF MILK – Dairy Industry Branża Mleczarska BULPEK – Bakery and Confectionary Branża Piekarnicza MEATMANIA – Meat Industry Przemysł Mięsny SALON DU VIN – Wine and Spirits Wina i Napoje Alkoholowe http://food-exhibitions.bg/index.php/en/ tel. 003592 9655220, 147, Tsarigradsko shose blvd, 1784 Sofia</p>
	<p>VINARIA International Exhibition of Vine Growing and Wine Producing Wine Festival FOODTECH International Exhibition of Food & Drinks, Packaging, Machines and Technologies 37, Tzar Boris III - Obedinitel Blvd., 4003 Plovdiv fax: (+359) 32/902 432; email: fairinfo@fair.bg http://www.fair.bg/en/fair/</p>

I Forum Wsparcia
Polskiego Biznesu za Granicą

www.paih.gov.pl